

Şuşa 29 il 6 ay erməni faşizminin əsarətində qaldıqdan sonra, nəhayət, 2020-ci il noyabrın 8-i azad edildi! Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev bu münasibətlə xalqa müraciət edib qala-şəhərin qəsbkardan xilasını müjədisini verdi. Ali Baş Komandan bu tarixin həyatında bəlkə də ən xoşbəxt günlərindən biri olduğunu bildirdi: "Mən bu gün, eyni zamanda, ulu öndər Heydər Əliyevin mezarını ziyarət etdim, onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük qələbədir! Şəhidlərimizin, ulu öndərin ruhu şadırd bu gün! Gözün aydın olsun Azərbaycan!.."

Beləliklə, Azərbaycan tarixində 1992-ci il 8 may Şuşa uğursuzluğundan tə 2020-ci il 8 noyabr Şuşa qələbəsindən çox ağır-acı bir yol qət etdi. Bu uzun müddətdə qala-şəhər yadrların, yağların əsarətində inildəyib sıxladı. Düşmən şəhərin bünövrəsini qoyan Pənəhəli xanın tikdirdiyi məscid və mədrəsəni, Qara Böyük Xanım bürcünü, Hacıqullar malikanəsini, Xurşudbanu Nəvəvanın, Əsəd bəyin evlərini, ikimərtəbəli karvansarayını... yandırır xarabalığa çevirsə də, özü, necə deyirlər, daşı daş üstə qoymadı, bir tikinti, bir abadlıq işi belə görmədi. Amma buna baxmayaraq məkrli məqsəddən də əl çəkmədi, Şuşanı Qarabağın paytaxtı elan etmək, qondarma rejimin parlamentini bu əzəli, tarixi şəhərimizə köçürmək iddiasını səsləndirməklə hey-siyyətimizə toxunmağa cəhd göstərdi. Paşinyan bu mədəniyyət paytaxtımıza gəlib yallı getdi, "Qarabağ Ermənistanıdır, nöqtə" kimi bəyanatlar səsləndirdi. İşğalçı bu hərəkəti ilə xalqımızda bir ümitsizlik yaratmaq, inadımızı qırmaq, inamımızı sarsıtmaq məqsədi güdüdü. Lakin Azərbaycan əsgəri 44 günlük Vətən müharibəsində bu qala-şəhəri PUAlar-sız, tanksız-topsuz, əlbəyaxa döyüşlə qayıtdı...

...Şuşanın bərpasına 2021-ci il yanvarın 14-dən başlanılıb və həmin vaxtdan ötən müddət ərzində burada çox sayda layihələr icra olunub. İlk növbədə, yol çəkilib, şəhərin elektrik təsərrüfatı bərpa edilib, düşmən Şuşanı tərk edərkən dağıtdığı su xətləri yenidən qurulub və bura iki mənbədən suyun verilməsi reallaşdırılıb. "Xarıbülbül" otelində yuxarıda vurğulanan ilin may-iyun aylarında ilk qonaqlar qəbul edilib. Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə tarixi-mədəni abidələrin yenidən qurulması diqqət mərkəzində saxlanılıb.

Bu yazıda bütün bunlar barədə geniş söhbət açmağa və işğal dövründə xarabalığa çevrilən Şuşanın artıq öz təbii gözəlliyinə necə qovuşduğunu təsvir etməyə çalışacağıq.

Sosial infrastruktur layihələri uğurla icra olunur

Şəhər ərazisində yaşayış və qeyri-yaşayış binaları ilə yanaşı, yeni dövlət qurumlarının obyektləri istifadəyə verilir. Bugünlərdə açılışı olan "Azərişiq" ASC-nin Şuşa Elektrik Şəbəkələrinin İnnovativ Texnologiyalar Mərkəzi yeni yaradılan dairəvi təchizat sxeminin tərkib hissəsi kimi layihələndirilib, "Nöqtə Buludu" texnologiyasında istifadə edilməklə ərazinin virtual xəritəsi hazırlanıb, əraziyə gətirmə sahədə ölçmə və layihələndirmə işlərinin yerinə yetirilməsi, görüləcək işlərin əvvəlcədən planlaşdırılaraq vaxta qənaət edilməsi, həyata keçirilən tədbirlərin monitorinqinin və qiymətləndirilməsi

sinin aparılması təmin olunub.

Elektrik Şəbəkələrinin İnnovativ Texnologiyalar Mərkəzində müxtəlif gücdə transformatorlar, 35 kV-luq yeni yarımstansiya inşa olunub, müasir standartlara cavab verən elektrik avadanlıqları, elektron tipli rele mühafizəsi, avtomatika sistemləri və 0,4 kV şəbəkələrini də ehatə edən SCADA dispetçer idarəetmə sistemi quraşdırılıb.

Mərkəzin ərazisində elektromobillərin enerji ilə doldurulmaları üçün müvafiq qurğular yerləşdirilib. Burada, həmçinin günəş enerjisi ilə çalışan panellər quraşdırılıb. Həmin panellər vasitəsilə əldə olunan enerjinin bir hissəsi yarımstansiyada qəza hallarında daxili tələbatın ödənilməsi və elektromobil enerji doldurma cihazları üçün istifadə olunmasına başlanılıb. Qalan enerjinin isə avtomatik rejimdə şəbəkəyə ötürülməsi reallaşdırılıb.

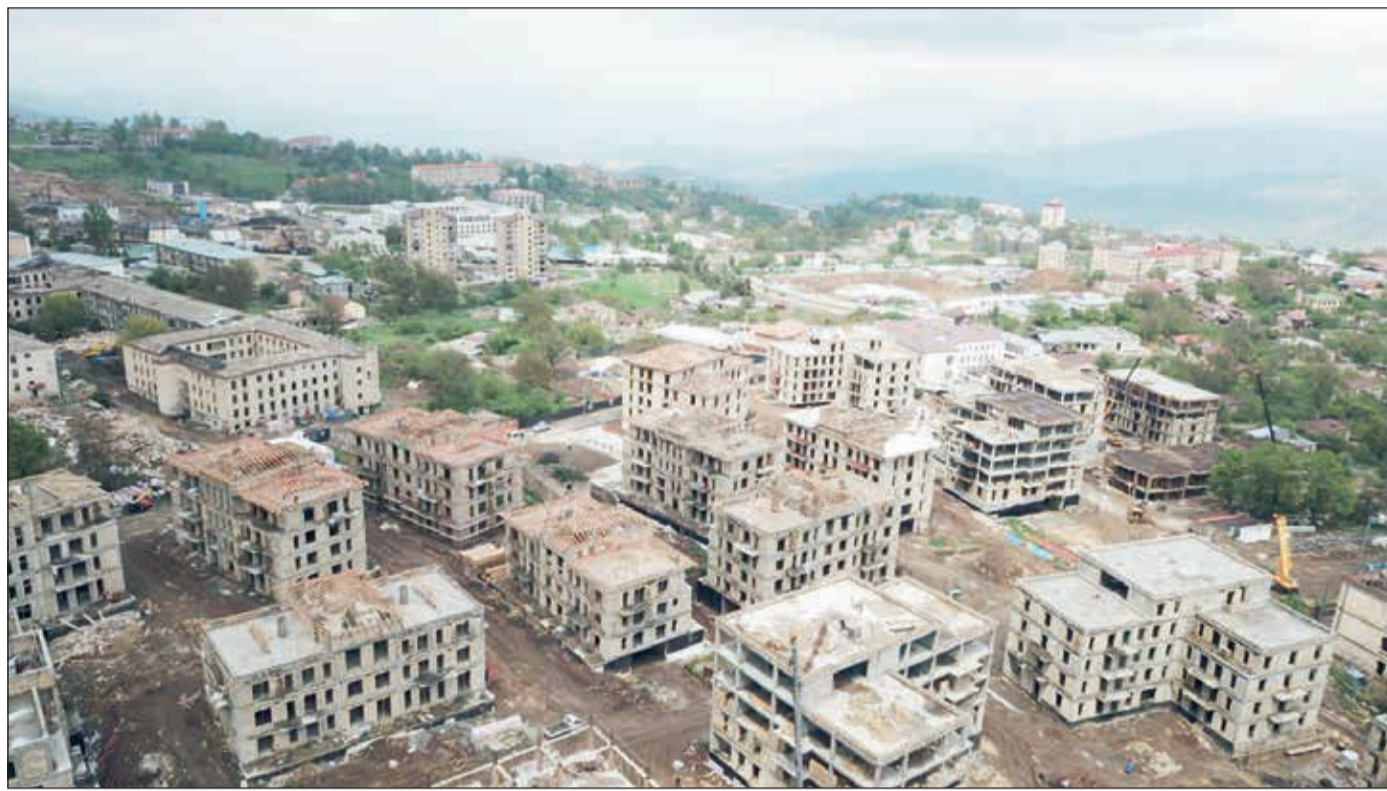
Texnologiyalar Mərkəzində təhlükəsizliyin təmin edilməsi və qəzaların aradan qaldırılması məqsədilə qapalı paylayıcı quruluşla digər yarımstansiyalar arasında əlaqələr, eləcə də yarımstansiyadan çıxan elektrik veriliş xətləri yeraltı kabellər vasitəsilə həyata keçirilir.

Şuşa işğaldan azad edildikdən qısa müddət sonra şəhərin içməli su təminatının da bərpasına başlanılıb. Mütəxəssislər tərəfindən şəhərin su mənbələrinin, magistral xətlərin, paylayıcı şəbəkələrin və digər hidrotexniki qurğuların mövcud vəziyyəti araşdırılıb. Məlum olub ki, şəhəri içməli su ilə təmin edən mənbələr və magistral xətlər erməni vandallar tərəfindən məqsədlə dağıdılıb və suyun nəqli dayandırılıb.

Təxirəsalınmaz tədbirlər proqramına uyğun olaraq, Kiçik Kirs mənbəyinin və Kiçik Kirs-Şuşa magistral su xəmərinin qəzalı hissələrini qısa müddətdə təmir olunub və 2020-ci il noyabrın 25-də Şuşa şəhərinə suyun verilişi bərpa edilib.

Eyni zamanda, şəhərin digər mənbəyi – Zarıslı suğötürücü qurğusunun, uzunluğu 14,3 kilometr olan Zarıslı-Şuşa magistral su xəmərinin qəzalı hissələrinin bərpasına başlanılıb və 2020-ci il dekabrın 20-də bu mənbədən şəhərə suyun verilməsi təmin edilib.

Şuşanın perspektiv inkişafı nəzərə alınaraq, həmçinin ilin müəyyən dövrlərində Kiçik Kirs və Zarıslı mənbələrində

məhsuldarlığın kəskin azalması səbəbindən alternativ su mənbəyinin yaradılması layihəsinin icrasına başlanılıb. Bu məqsədlə Daşaltı kəndinin yaxınlığında, Zarıslı çayının məcrasında tutumu 25 min kubmetr təşkil edən sutopluyıcı anbar, nasos stansiyası və diametri 159 millimetr, uzunluğu 2,9 kilometr olan yeni təzyiqli kəmərlər inşa edilib, eyni zamanda, diametri 325 millimetr, uzunluğu 9,3 kilometr olan Kiçik Kirs-Şuşa magistral su xəmərinin istismara yararsız 5,2 kilometr-

Yol boyu küçələrin adlarının əks olunduğu lövhələr bunu təsdiqləyir. Heydər Əliyev, 8 Noyabr, Demir Yumruq, Zəfər, Qarabağ, Atatürk, Xurşidbanu Nəvəvan, Xan Şuşinski, Molla Pənəh Vəqif və Pənəhəli xan küçələri Azərbaycanın tarixi irsinin Şuşada bərpa olunduğunun bariz nümunəsidir.

Ulu öndər Heydər Əliyevin adını yadlanan küçənin 8 Noyabr ilə kəsişməsi bu dahi şəxsiyyətin ən müqəddəs istəyinin reallaşdırılmasının parlaq sübutudur. Mehriban Prezident İlham Əliyevin liderliyi sayəsində artıq 20 ildir ki, nüçə-neçə belə arzu-istək gerçəyə çevrilib.

Şuşanı addım-addım doladıqca, Cıdır düzündən göz işlədikcə uzanan dağ-aran Qarabağ torpağını seyr etdikcə qürur hissi keçiririk. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdəliyi ilə qüdrətli ordumu-

olacaq 10 yeni yaşayış binasının təməli qoyulub. Dörd mərtəbədən və zirzəmi qatından ibarət tikilidə yerləşəcək mənzillərdən 24-nün ikiotaqlı, 6-nın isə üçotaqlı olması planlaşdırılıb.

Bununla yanaşı, hazırda şəhərdə 23 binadan ibarət yaşayış kompleksində tikinti işləri sürətlə aparılır. Şəhər Dövlət Qoruğu İdarəsinin ictimaiyyətlə əlaqələr və informasiya təminatı şöbəsinin müdiri Səmayə Məmmədova deyir:

– Hazırda kompleksdə ümumilikdə 450 mənzil inşa edilir. Burada 28 birotəqəli, 195 ikiotaqlı, 190 üçotaqlı, 30 dördotaqlı və 7 beşotaqlı mənzilin əksəriyyəti keçmiş məcburi köçkünlərin istifadəsinə verəcək. Üçmərtəbəli və beşmərtəbəli binalardan ibarət kompleksdə sakinlərin rahat yaşayışı üçün hər cür şərait yaradılacaq. Ərazidə geniş abadlıq və yaşıllaş-

nin fəsadın üzünməsinə Şuşanın tarixi binalarının tikintisində işlənilən yerli daşdan istifadə edilib. Bundan əlavə, mərkəzin evyvanları, şimal və cənub fasadları ənənəvi memarlıq quruluşunda, Şuşanın tarixi binalarının – XIX əsrə aid Zöhrab-bəyovun evi, Üzeyir Hacıbəylinin ev-muzeyinin tikintisində istifadə olunmuş taxta tərkibli materiallardan (əsasən palıd) hazırlanıb. Binaların fasad örtüyünün üzərində və vestibülün girişinin üzərində təbii Şuşa daşı ilə hazırlanmış relyef işləmələri mövcuddur.

Qeyd edək ki, Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksinin kitabxanasında 1000-ə qədər kitab saxlanılır. Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, TÜRKSOY, ölkəmizdəki bir sıra səfirliklər (Türkiyə, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Marcarıstan, Özbəkistan, Türkmənistan) və

Əziz Şuşa, biz

Tatarıstanın daimi nümayəndəliyi bu kitabxanaya ümumilikdə 215-ə qədər kitab hədiyyə edib.

Kompleksin ətrafında mövcud ağaclar qorunmaqla geniş sahə yaşıllaşdırılıb, yeni ağaclar və bəzək gülləri əkilib, həyatında müasir interyerə malik daxili bağ salınıb. Burada qapalı və açıq avtomobil dayanacaqları vardır.

Dövlətimizin başçısına və birinci xanıma məlumat verildi ki, kompleksin yaxınlığında XVIII əsrin sonlarında Ağa Məhəmməd şah Qacarın Şuşaya hücumu ərəfəsində şəhərin müdafiəsinin təşkilatçıları İbrahimxəlil xanın göstərişi əsasında fəaliyyət göstərən silah emalatxanası və hazır silah-sursatın saxlanılması üçün anbar və emalatxananın həyatında qazılmış təsərrüfat quyusu da buraya gələcək qonaqlara nümayiş etdiriləcək.

Turizm potensialı genişləndirilir

Vətən müharibəsində Azərbaycanın əldə etdiyi böyük zəfərlə ərazi bütövlüyümüzün bərpa olunması, işğaldan azad edilən torpaqlarımızın iqtisadiyyata reintegrasiyası ölkəmizin inklüziv və dayanıqlı inkişafı üçün əlavə üföqlər açıb. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun zəngin iqtisadi potensialı bu ərazilərin bərpası və yenidən qurulması prosesini də sürətləndirir.

İşğaldan azad edilmiş torpaqlarımız tarixi-mədəni dəyərləri ilə yanaşı, füsunkar təbiətə, yeraltı və yerüstü sərvətlərə, geniş turizm imkanlarına malikdir. Bölgədə müalicəvi turizm, istirahət turizmi, ekoturizm və turizmin digər növlərinin inkişaf etdirilməsi üçün böyük imkanlar var. Hazırda düşməndən təmizlənən ərazilərin turizm potensialının səmərəli istifadəsi, regionun rəqəbatqabiliyyəti turizm məkanına çevrilməsi üçün geniş tədbirlər həyata keçirilir. Bu baxımdan Füzuli və Zəngilanda tikilən, Laçında təməli qoyulan beynəlxalq hava limanları azad edilən ərazilərimizin turizm potensialının reallaşmasını, turist cəlbini şərtləndirir.

Şuşa şəhəri tarixən Azərbaycanın mədəni, ictimai, siyasi həyatının mühüm mərkəzlərindən biri olub. 1977-ci ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə "Şuşa şəhərinin tarixi hissəsini tarix-memarlıq qoruğu elan etmək haqqında" qərar qəbul edilib. Həmin qərarın nəticəsində Şuşada tarixi-mədəni irsin qorunması istiqamətində əhəmiyyətli addımlar atılıb. Lakin işğal nəticəsində Şuşadakı bir sıra tarixi-mədəniyyət abidələri düşmən tərəfindən talan edilib, şəhərin memarlığına və milli-mədəni irsimizə misli görünməmiş ziyan vurulub.

İkinci Qarabağ müharibəsində Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə rəşadətli Azərbaycan Ordusu Şuşa şəhərini 2020-ci il noyabrın 8-də işğaldan azad etdi. Mehriban Şuşa qalibiyyəti xalqımızın

zün nəyə qadir olduğunu düşünüb bu xalqın, bu torpağın övladları olduğumuzu görə, fəxr duyuruq. Şuşada, eləcə də digər işğaldan azad edilən ərazilərimizdə bu gün tarixi-mədəni irs nümunələrinə yüksək diqqət və qayğı ilə yanaşılmasını isə xalqımızın dünyəvimizə, keçmişimizə bağlılığı kimi, mənəvi dəyərlərimizə sevgisi kimi dəyərləndiririk.

Şəhərin Qarabağ küçəsində 10 qeyri-yaşayış binası tikilir. A" və "B" korpuslarından, həmçinin ofis binasından ibarət tikilinin ümumi sahəsi 5 min 745 kvadratmetr nəzərdə tutulur. Binaların ikinci mərtəbəsində avtodayanacaq yerləşəcəyi də planlaşdırılıb. Gələcək il bu vaxt təhvil verilməsi nəzərdə tutulan həmin obyektlərdə ofis və ticarət mərkəzlərinin, həmçinin təmir olunan keçmiş poçt binasında DOST, "ASAN xidmət", "Azərpoçt" və KOBİA kimi qurumların fəaliyyətə başlaması sakinlərin ehtiyaclarının və yüksək

dırma işləri görülməkdir.

Müasir və milli Otel-Konqres Mərkəzi

Erməni faşizminin bu qədim mədəniyyət paytaxtımızı işğal altında saxladığı illər ərzində Şuşada Azərbaycan Prezidentinin təbərisinə desək, "şeytan yuvası" – "parlamentin" binasının tikintisi planlaşdırılıb. Ancaq düşmənin arzusunu gözdə qaldı. Dövlətimizin başçısı qala-şəhərə ilk səfərində – 2021-ci il yanvarın 14-də bu barədə deyib: "Qondarma rejim bəyan etmişdi ki, "Dağlıq Qarabağ respublikası"nın "parlamentini" Şuşa şəhərinə köçürəcəkdir. Beləliklə, Şuşa şəhərini erməniləşdirmək üçün növbəti cəhd edilməli idi. Bax, bu binanı onlar "Dağlıq Qarabağ Respublikası"nın "parlament" binası kimi inşa etməyə başlamışdılar. Ancaq qatdıra bilmədilər. Biz

sosial təminatının ödənilməsi məqsədi daşıyır.

Qeyd edək ki, dövlətimizin başçısının tapşırığına əsasən Qarabağ küçəsinin abadlaşdırılması ilə bağlı ilkin vəsait ayrılıb. Abadlıq və infrastruktur layihələri binaların inşası prosesi ilə paralel aparılır. Görülən işlərin bir qismi Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə dövlət-əzəl sektor tərəfdarlığı əsasında həyata keçirilir. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, Azərbaycan Prezidenti bu küçəyə rəmzi olaraq Qarabağ adını verib. Gövhər Ağa məscidi, "Qarabağ" oteli, xüsusi nümayəndəliyin binası Şuşanın mərkəzinə ehatə edən bu küçədə yerləşir. Küçənin yenidən qurulması zamanı Şuşanın tarixi-milli memarlıq üslubunun qorunması xüsusilə diqqətdə saxlanılır.

Şuşalı keçmiş məcburi köçkünlərin yaxın gələcəkdə doğma şəhərlərinə qayıdırdan sonra Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə burada əsasən yerli sakinlərin işə götürülməsi nəzərdə tutulur. Bu baxımdan əhalinin məşğulluğunun təmin olunması istiqamətində də fəsiləsiz iş aparılır, siyahılar dəqiqləşdirilir. Şuşada fəaliyyət göstərən məqsədlə qeydiyyata keçən şirkətlər tərəfindən yerli sakinlər üçün təşkil olunan üç əmək yarmarkasında 200-dək şuşalı gənc siyahıya alınıb. Hazırda onlar üçün treninqlər təşkil olunur.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən bu il mayın 9-da Şuşanın Qarabağ küçəsində ümumi sahəsi 5400 kvadratmetr

gəldik, bu torpağın sahibləri gəldi, onları buradan qovdu və beləliklə, onların bu çirkin əməlləri həyata keçmədi".

İndi isə həmin yerdə Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə təməli qoyulan Şuşa Otel-Konqres Mərkəzi Kompleksi yerləşir. Beşmərtəbəli kompleks müasir və milli memarlıq üslublarının sintezi ilə dizayn olunub. Binaların daxili dizaynı Azərbaycanın iqliminin, mədəniyyətinin, tarixinin müxtəlifliyini və zənginliyini əks etdirir. Kompleksin xarici görünüşündə ornamental kompozisiyalar və milli memarlıq elementləri təbii olub. Həmç-

qəhrəmanlıq ruhunun təntənəsinə çevrildi, tariximizə Zəfər Günü kimi həkk olundu. Şuşa zəfərindən dərhal sonra şəhərdə infrastrukturun qurulması ilə yanaşı, tarix və mədəniyyət abidələrinin bərpasına başlanıldı.

Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilən Şuşada bu gün şəhərin əsl tarixi simasının bərpası yönündə nəhəng layihələr gerçəkləşdirilir. Memarlıq və şəhərsalma sənətinin parlaq incisi olan Şuşa, həmçinin 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilib.

